

Anthony Caro, *Vespers*, 1972–1974, Angers, czerwiec 2008, courtesy: Annelly Juda Fine Art, Londyn, Galeria Daniela Templona w Paryżu, fot. E.I. Nowak

Tomasz Lisowski SIR ANTHONY CARO

Urodzony w 1924 roku angielski artysta Anthony Caro – zaliczany jest do najważniejszych rzeźbiarzy XX wieku. Ten prekursor współczesnej rzeźby angielskiej, przez wiele lat wykładał w St. Martin's School. Ekperymentalna atmosfera panująca w tej jednej z najlepszych na półwyspie brytyjskim szkole artystycznej nie tylko przyczyniła się do wykształcenia wielu wybitnych artystów, do których zaliczają się między innymi: Tony Cragg, Richard Long, Bill Woodrow, Barry Flanagan czy ekscentryczny duet Gilbert & George, ale korzystnie wpłynęła na kreatywność i młodość ducha jednego z najwybitniejszych wykładowców, którym niewątpliwie był Anthony Caro.

Młody absolwent Royal Academy w Londynie zgodnie z klasycznym charakterem uczelni, w której studiował w latach 1947–1952, posiadał świetne przygotowanie do realizacji rzeźb figuratywnych. Nic w tym dziwnego, program ówczesnej brytyjskiej akademii królewskiej przewidywał wykonywanie przez studentów kopii w gipsie według dzieł greckich, etruskich, rzymskich i ewentualnie gotyckich, ponadto pozwalał na pracę w marmu-

rze oraz robienie odlewów w brązie. Caro wykazywał zdolności, które błyskawicznie zostały zauważone przez pedagogów i zaowocowało to przyznaniem mu na drugim roku studiów srebrnego medalu w kategorii modelunku w gipsie i brązowego medalu w dziedzinie kompozycji.

Świadomy klasycznego charakteru warsztatu rzeźbiarskiego jaki opanował w czasie studiów, młody adept sztuki jeszcze przed opuszczeniem murów macierzystej uczelni poprosił najsłynniejszego podówczas współczesnego rzeźbiarza brytyjskiego, czyli Henry'ego Moora, o przyjęcie go do pracowni w charakterze asystenta. Praca w jego pracowni na pół etatu trwała 2 lata. Caro kontynuował jednocześnie uczęszczanie na rysunek w Royal Academy. Bogactwo doświadczeń pomogło mu najprawdopodobniej w uzyskaniu posady wykładowcy w St. Martin's School of Art w Londynie. Z tą prestiżową szkołą twórca związany był przez prawie 30 lat (1953–1981).

Zapewne właśnie pod wpływem obserwacji pracy Henry'ego Moora, w latach 50. ubiegłego wieku, młody twórca zaczął odchodzić od akade-

mickiego warsztatu, kierując się ku ekspresji. Taki właśnie charakter miała jego pierwsza wystawa indywidualna, która odbyła się w 1956 roku w Galleria del Naviglio w Mediolanie. Zaprezentował na niej 20 rzeźb wykonanych w glinie lub w gipsie, głównie portrety lub postaci. Dopiero rok później odbyła się jego pierwsza wystawa w Londynie. To właśnie wtedy jego kariera nabrała przyspieszenia. Już w roku 1958 Caro wziął udział w Biennale w Wenecji, a rok później na tym samym paryskim Biennale Młodych, które uhonorowało polskiego malarza Jana Lebensteina nagrodą Grand Prix – Anthony'emu Caro przyznano nagrodę w kategorii rzeźby. Pieniądże, które wtedy otrzymał pozwoliły mu na odbycie podróży do Carnacu i obejrzenie megalitów. Wspomnienie konfrontacji z prehistoryczną sztuką zdaje się do dzisiaj być obecne w zamyśleniu artysty do lekko zaostzonych i strzelistych form widocznych w kolejnych realizacjach rzeźbiarskich. Zdradzają one zarówno skłonności twórcy do monumentu, jak i fascynację poszukiwaniem proporcji pomiędzy poszczególnymi pozornie prostymi elementami.

W tym samym 1959 roku – londyńska Tate Gallery zakupiła u niego jedną z rzeźb, a Fundacja Forda przyznała mu stypendium, które umożliwiło mu wyjazd do Stanów Zjednoczonych. Trudno nie zdawać sobie sprawy, że był to moment przełomowy dla całej kariery Caro... W Stanach Zjednoczonych poznał w pierwszej kolejności Davida Smitha – rzeźbiarza, który „przetarł” drogę dla pojawienia się minimalizmu oraz pokolenia postminimalistów (do najwybitniejszych należeli: nieżyjąca od wielu lat Eva Hesse oraz będący w chwili obecnej u szczytu sławy Richard Serra). Caro nie zawarł jednak wtedy z nimi znajomości, gdyż zarówno minimaliści jak i postminimaliści byli w tym czasie najczęściej początkującymi studentami. Natomiast nawiązał kontakty z trochę starszym pokoleniem malarzy, głównie z Kennethem Nolandem, Robertem Motherwellem, Helen Frankenthaler czy Edwardem Kienholzem. Niewątpliwie do najważniejszych należało spotkanie z krytykiem Clementem Greenbergiem. Rozmowy i liczne spotkania, które później nastąpiły odegrały najprawdopodobniej determinujący wpływ na kierunek ewolucji dzieła Anthony'ego Caro po powrocie do Anglii w 1960 roku.

Zdolny kopista, zręczny rysownik, dobrze zapowiadający się ekspresjonista po powrocie do Londynu z USA, odwrócił się od swojej poprzedniej działalności i skierował się ku twórczości abstrakcyjnej. W 1961 roku powstało pierwsze dzieło abstrakcyjne wykonane w stali: **Twenty Four Hours** (*Dwadzieścia cztery godziny*). Dzieło to jest obecnie własnością Tate Collection. Równie błyskawiczna co radykalna zmiana w twórczości pociągnęła za sobą nieuchronnie zmianę w sposobie nauczania. St. Martin's School zaakceptowało instalację pracowni spawania – co oznaczało, że nauczanie rzeźby nie tylko dawno zarzucało wykonywanie kopii gipsowych, ale też przestało się ograniczać do pracy w tradycyjnych materiałach.

Lata 60. oznaczały dla Caro początek prawdziwej kariery międzynarodowej i nawiązanie intensywnych kontaktów zawodowych z artystami mieszkają-

1.

2.

1. Anthony Caro, *Child's Tower Room*, 1983–1984, dąb japoński lakierowany, 381 x 274,5 x 274,5 cm, copyright: Anthony Caro, prywatna kolekcja w Wielkiej Brytanii, fot. J. Riddy

2. Anthony Caro, *Capital*, 1960, stal malowana na pomarańczowo, 245 x 241,5 x 132 cm, copyright: Anthony Caro, kolekcja prywatna w Wielkiej Brytanii, fot. M. Hales

1.

2.

3.

1. Anthony Caro, *Lock*, 1962, stal malowana na błękitno, 88 x 536 x 305 cm, kolekcja: Wielka Brytania, Anthony Caro, copyright: Anthony Caro, courtesy: Annelly Juda Fine Art, Londyn

2. Anthony Caro, *Month of May*, 1963, 279,5 x 305 x 358,5 cm, copyright: Anthony Caro, prywatna kolekcja w Wielkiej Brytanii, fot. M. Heathoote

3. Anthony Caro, *Cathedral*, 1988-1991, stal nierdzewna, 467,5 x 503 x 294,5 cm, kolekcja: Wielka Brytania, Anthony Caro, copyright: Anthony Caro, courtesy: Annelly Juda Fine Art, Londyn, Galeria Daniela Templona w Paryżu, fot. J. Riddy

cymi w Stanach Zjednoczonych. W latach 1963-1965 angielski rzeźbiarz wykładał nawet w Bennington College. Szkoła ta udostępniła artyście duży garaż zaadoptowany na pracownię rzeźbiarską. Powstały tam liczne dzieła, prezentowane później w nowojorskiej galerii André Emmerich. W miejscu tym artysta wystawiał wielokrotnie aż do 1994 roku.

Następną „milową” datą w życiorysie artysty był rok 1971. Odbił on wtedy ze swoją rodziną (żona i dwóch synów) podróż dookoła świata, zwiedzając między innymi Meksyk, Nową Zelandię, Australię i Indie. W czasie całej tej wyprawy Caro dał liczne wykłady w szkołach artystycznych oraz na uniwersytetach. W roku następnym rzeźbiarz po raz pierwszy zdecydował się na pracę w fabryce. Wraz ze swoim asystentem (James Wolfe) zrealizował serię czternastu rzeźb w stali laminowanej w Ripamonte de Veduggio con Colzano. Następnym doświadczeniem z fabrycznymi warunkami pracy będzie realizacja trzydziestu siedmiu rzeźb w latach 1974-1976 w York Steel Company w Toronto.

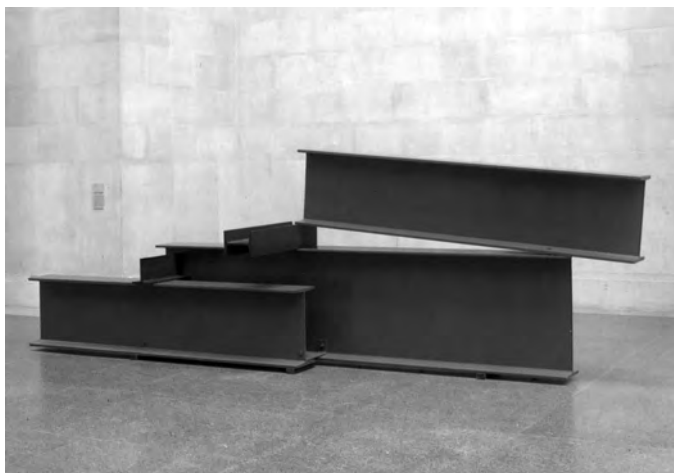
Kolejne lata przyniosły brytyjskiemu rzeźbiarzowi duże wystawy retrospektywne (Museum of Modern Art w Nowym Jorku, 1975), objazdowe (British Council, 1977 - wystawa pokazywana w Izraelu, Australii, Nowej Zelandii i Niemczech) oraz godność honorowego obywatela miasta Nowy Jork. Tak znakomicie rozpoczęty życiorys artystyczny rozwijał się i ewoluował w równie szybkim tempie do dnia dzisiejszego. Śledząc jego rozwój na przestrzeni lat, trudno nie zauważyć, że Caro wystawiał przede wszystkim w Anglii, Stanach Zjednoczonych czy Niemczech, a kraje Basenu Morza Śródziemnego wydawały się być mniej wrażliwe na jego twórczość. O ile w 2002 roku brał udział w panoramie sztuki angielskiej XX wieku zatytułowanej *Blast to Freeze* zaprezentowanej w Kunstmuseum w Wolfsburgu oraz następnie w Abbatoirs w Tuluzie, o tyle nieczęsto zdarzało się zaproszenie do wystawy indywidualnej. Wyjątkiem było zaproszenie przez Serge'a Lemoine'a do wystawy w cyklu *Correspondances* w Musée d'Orsay w Paryżu. Angielski rzeźbiarz wybrał wtedy Maneta jako XIX-wiecznego artystę, który zainspirował go do realizacji współczesnej repliki. Ponadto w latach 90. ubiegłego wieku brytyjski artysta na zaproszenie Patricka La Nouëne'a, obecnego dyrektora Musée des Beaux-Arts w Angers, miał dwie wystawy indywidualne: w Calais i w Angers.

Rok 2008 wraz z czterema wystawami indywidualnymi w muzeach na terenie Francji zdaje się być pod tym względem wyjątkowy. Na ogół decyzję prezentacji twórczości Anthony'ego Caro podjęły muzea regionalne (poza Musée des Beaux-Arts w Angers). Trzy tematyczne wystawy składające się na całościowy retrospektywny pokaz artysty na północy Francji w regionie Nord-Pas-de-Calais zainaugurowane będą jedna po drugiej w sobotę 11 października. Musée des Beaux-Arts et de la Dentelle (Muzeum Sztuk Pięknych i Koronki) w Calais zaprezentuje w „cieniu” monumentalnej rzeźby Rodina *Bourgeois de Calais* zestaw 20 dzieł angielskiego twórcy pochodzących z serii: *The Barbarians*, *The Trojan War* oraz *The Kenwood Series*.

Są to prace najbardziej nietypowe dla twórczości Anthony'ego Caro w ostatnich latach, wykonane w drewnie połączonym z ceramiką tematycznie oscylując pomiędzy historią a mitologią, rozwijając rzadko ostatnio spotykany wątek narracyjny. Z kolei LAAC, czyli Lieu d'Art et d'Action Contemporain (Miejsce Sztuki i Akcji Współczesnej) w Dunkierce, będzie prezentowało wystawę rzeźb ze stali pochodzących z lat 1960–1980 oraz *Child's Tower Room* wykonaną w drewnie, pochodzącą z lat 1983–1984. Ostatnie muzeum, które zdecydowało się na prezentację prac Anthony'ego Caro jesienią tego roku, czyli Musée du Dessin et de l'Estampe (Muzeum Rysunku i Grafiki) w Gravelines, zaprezentuje publiczności zestaw rzeźb wykonanych w papierze, zrealizowanych w latach 1980–2006. Doświadczenie z tym delikatnym materiałem artysta rozpoczął w Nowym Jorku, później kontynuował je w Japonii, pracując nad serią *Obama*. Za ukoronowanie tych poszukiwań uznawany jest cykl *Paper Books*, zrealizowany w 1999 roku.

Sobota 11 października tego roku będzie dla Anthony'ego Caro dniem wyjątkowym nie tylko dlatego, że odbędą się trzy wernisaże, ale głównie ze względu na inaugurację *Choeur de Lumière* (*Chór Światła*) w kościele Saint-Jean-Baptiste w Bourbourg. Miejscowość ta jest niespełna siedmiotysięcznym miasteczkiem usytuowanym w połowie drogi między Calais a Dunkierką. Kościół Saint-Jean-Baptiste, wybudowany w XIII wieku, przechodził różne koleje losu. Najtragicznijszym wydarzeniem było rozbitcie się niemieckiego samolotu w 1940 roku w pobliżu świątyni podczas ofensywy na Dunkierkę. W czasie niefortunnego upadku podpalona benzyna wylała się na dach, powodując pożar. O ile sam budynek kościoła Saint-Jean-Baptiste już dawno został odrestaurowany, o tyle wykonanie nowego chóru i baptysterium zostało powierzone w 2000 roku przez francuskie ministerstwo kultury właśnie Anthony'emu Caro. Publiczne zamówienie złożone osiem lat temu spotkało się z aprobatą diecezji w Lille, która dodatkowo zamówiła u artysty wykonanie obiektów liturgicznych do kościoła. Sława angielskiej sztuki zdecydowała się na projekt 15 obiektów rzeźbiarskich rozmieszczonych na 450 metrach kwadratowych kościoła.

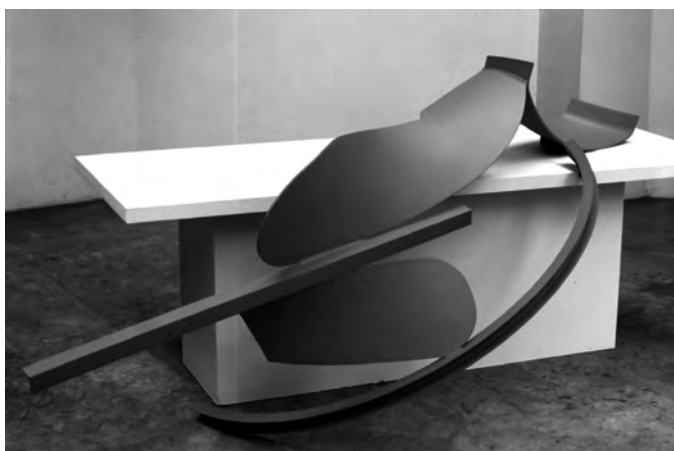
Obecnie, otwarta jest niewątpliwie najważniejsza wystawa w tegorocznej „francuskiej serii” podpisanej – Anthony Caro, czyli ekspozycja dwiętnastu rzeźb artysty w Musée des Beaux-Arts w Angers nad Loarą. Zestaw dzieł bardzo trudny do instalacji, podzielony został zgodnie z wolą artysty na trzy części określające kolejne etapy w ewolucji pracy rzeźbiarza. Pierwsza zatytułowana: *Passer à l'abstraction: une nécessité* (*Przejdźcie do abstrakcji: konieczność*) prezentuje prace artysty z lat 60. ubiegłego wieku. O tym okresie Caro napisał: *Chciałem, żeby moje rzeźby zamiast być reprezentacją posiadały obecność, podobnie jak megality w Carnac. To dlatego stały się abstrakcyjne, nawet jeżeli nie podobała mi się myśl o robieniu sztuki abstrakcyjnej.* Rzeźby jego nie tylko stały się abstrakcyjne, ale pokryły się czystymi dźwięcznymi kolorami, starającymi się nawiązać dialog z oto-

1.

2.

3.

1. Anthony Caro, *Sculpture seven*, 1961, stal malowana na zielono, niebiesko i brązowo, 178 x 537 x 105,5 cm, kolekcja: Wielka Brytania, Anthony Caro, copyright: Anthony Caro, courtesy: Annelly Juda Fine Art, Londyn

2. Anthony Caro, *Barcelona Crown*, 1987, stal zardzewiała i polakierowana, 68,5 x 213,5 x 124,5 cm, kolekcja: Wielka Brytania, Anthony Caro, copyright: Anthony Caro, courtesy: Annelly Juda Fine Art, Londyn

3. Anthony Caro, *The Table Lap*, 1969, stal malowana na brązowo, 109 x 152,5 x 244 cm, kolekcja: Wielka Brytania, Anthony Caro, copyright: Anthony Caro, courtesy: Annelly Juda Fine Art, Londyn

czeniu. Krytycy sztuki postrzegali w tym zjawisku silny wpływ sztuki amerykańskiej, z którą zetknął się w tym czasie angielski twórca, jak i „ślady” poglądów jego przyjaciół, do których zaliczali się wówczas między innymi Frank Stella czy Jules Olitski. Był to okres, w którym Caro pod wpływem Greenberga i Helen Frankenthaler flirtował z malarstwem. Druga część wystawy obdarzona została tytułem: *Entre densité et légèreté (Pomiędzy gęstością a lekkością)*. Zaprezentowano realizacje powstałe w latach 70., głównie niemalże ażurowe assemblage zbudowane ze stalowych elementów, charakteryzujące się lekkim rysunkiem, zgodnie z koncepcją autora, który określał to w następujący sposób: *Starałem się robić prawdziwie abstrakcyjne rzeźby, ustawiając ich poszczególne części jak nuty muzyczne (...). Pragnąłem, żeby moja rzeźba wyrażała emocje za pośrednictwem materii*. W okresie tym artysta wykonał serię prac zatytułowanych *Emma*, zainspirowanych atmosferą miejscowości Emma Lake w Saskatoon w Kanadzie. W miejscu tym Uniwersytet w Saskatchewan organizował *Emma Lake Artist's Workshop*, czyli rezydencje dla artystów. Trzecia, ostatnia część wystawy zatytułowana: *Entre rupture et continuité (Między zerwaniem a kontynuacją)* prezentuje głównie prace powstałe po roku 1990. W okresie tym Caro interesuje się wszelkiego typu materiałami przemysłowymi, głównie pochodzącymi z odzysku. Stała się również widoczna fascynacja artysty architekturą Antonio Gaudiego, wyrażająca się w zagęszczeniu formy rzeźbiarskiej oraz pojawieniu się falistych linii „barokowych” nieobecnych w dotychczasowej twórczości Caro. Trudno też pominąć podobieństwo tych falistych linii z owalnymi

formami rzeźb Henry'ego Moora. Innym źródłem inspiracji była wystawa *Encounter: New Art from Old* w National Gallery w Londynie w roku 1999. Do uczestnictwa w tej wystawie zostało zaproszonych dwudziestu czterech artystów, którzy zostali zachęcani do realizacji dzieła współczesnego, zainspirowanego jednym z dzieł „starych” znajdujących się w stałej kolekcji londyńskiej galerii.

Caro wybrał niewielkich rozmiarów *Zwiastowanie* autorstwa Duccio di Buoninsegny. Półokrągły motyw obecny w obrazie sienieńskiego artysty stał się pretekstem do stworzenia serii *Duccio Variations*. Jedna z nich została zaprezentowana na wystawie w Angers.

Ekspozycję dopełniają trzy rzeźby usytuowane na zewnątrz sal wystawowych: pochodząca z 1969 roku *The Table Lap* w holu, oraz jedna z wersji słynnych *Katedr* (1988–1989) i *Child's Tower Room* (1983–1984). Te stosunkowo dużych rozmiarów realizacje rzeźbiarskie zaprezentowane zostały przed wejściem do muzeum (na wprost rzeźby Igora Mitoraja zakupionej parę lat temu przez merostwo Angers) oraz na tarasie muzeum w skrajnie odmiennym stylistycznie towarzystwie, gdyż w sąsiedztwie rzeźby Niki de Saint Phalle, będącej własnością Musée des Beaux-Arts.

Pisząc o Anthony'm Caro, trudno pominąć fakt tak znamieny dla charakteru kraju w którym się urodził, że w uznaniu dla zasług artystycznych otrzymał on z rąk Królowej Anglii Elżbiety II tytuł szlachecki. Innym zaszczytem nietypowym dla środowiska artystycznego było przyznanie Sir Anthony'emu Caro Nagrody Cesarza Japonii. Nie należy też zapominać o tytułach profesorskich licznych uniwersytetów angielskich i międzynarodowych.

Angers, 10 czerwca 2008

Anthony Caro
Angers, Musée des Beaux-Arts
24 maja – 21 września 2008
www.angers.fr/mba

Anthony Caro
Retrospektywa w trzech muzeach wybrzeża Nord-Pas de Calais
Les Barbares
Musée des Beaux-Arts et de la Dentelle, Calais
11 października 2008 – 23 lutego 2009
<http://calais.fr>
Sculptures d'acier
Lieu d'Art et d'Action Contemporaine, Dunkierka
11 października 2008 – 21 lutego 2009
<http://site.voila.fr/museesdunkerque/LAAC.html>

Papiers et volumes
Musée du Dessin et de l'Estampe Originale, Gravelines
11 października 2008 – 23 lutego 2009
<http://www.ville-gravelines.fr>

Chœur de Lumière – Sir Anthony Caro
Eglise Saint-Jean-Baptiste, Bourbourg
Inauguracja 11 października 2008
<http://www.ville-bourbourg.com>